

V opeře Zabijačka jsou diváci součástí hry

TEXT: ROBERT RYTINA, FOTO: JAN MUDRA

„Budeš večer doma?“ – „Ne, jedu se podívat na operu, o které budu psát.“ – „A kam jedeš, do Národního?“ – „Ne, do Vršovic. A možná přivezu i výslužku ze zabijačky.“ – Asi tak nějak vypadal můj rozhovor s manželkou před návštěvou operního představení, na jaké jen tak nenarazíte. Operu s názvem Zabijačka si totiž sluchově, vizuálně i chuťově užijete pouze na jediném místě na

světě, a to v teprve před třemi lety otevřeném kulturním centru Vzlet. Bývalý sokolský biograf přebudovaly tři organizace – divadlo Vosto5, barokní orchestr Collegium 1704 a Kino Pilotů – na neobyčejně živou a pulzující kulturní křižovatku, díky níž se staly pražské Vršovice jednou z adres, kam se rozhodně vyplatí vyrazit za divadlem, hudbou nebo výstavou. Ale vraťme se k Zabijačce. Za

vskutku neobyčejnou inscenací hudebně-dramatického díla o „vsi, kterou sužuje krutý hlad, ale kterou už brzy zachrání hostující řezník a toužebně očekávaná událost, která všechny zachrání“, stojí rozsáhlý autorský tým. Na genezi vzniku „oper o třech dějstvích a dvou chodech“ jsem se zeptal spoluautorky libreta a spolurežisérky Veroniky Kos Loulové, aktuálně umělecké

šéfky opery a operety Moravského divadla Olomouc.

V případě tak autorsky rozsáhlého projektu, jakým je opera Zabijačka, se musím nejdříve zeptat, kdo vlastně stál na jeho samém začátku a jakým způsobem se k němu přidávali další spoluautoři a spolupracovníci.

Úplně upřímně – já jsem vlastně do Zabijačky naskočila až později. Jednoho dne mi režisér Jirka Havelka zavolał, že divadlo Vosto5 obdrželo požadavek od Úřadu vlády na vytvoření programu k slavnostnímu ukončení předsednictví České republiky v Radě Evropské unie. A že prý se o tom v divadle pobavili a napadlo je, že by bylo skvělé za tím účelem připravit pravou obrozeneckou operu. Což mě samozřejmě okamžitě nadchlo a přála jsem si být u toho! Myslím, že v tu samou dobu do projektu naskočila i Marta Ljubková, dramaturgyně a budoucí libretistka Zabijačky. Následně jsme začali pátrat po skladateli a výtvarníkovi. Tým se nabaloval, Jirka do něj přiváděl další a další spolupracovníky, a nakonec nás sedělo u tvůrčího stolu opravdu hodně. A to na tom bylo právě to skvělé!

Hodně vás opravdu bylo, nicméně uvádí-li se kdekoliv operní dílo, obvykle se na plakátech hned vedle jeho názvu skví jméno hudebního skladatele. V případě Zabijačky jsou ovšem autoři hudby dva – Ivan Acher a Martin Konvička. Jakým způsobem si práci na výsledné partituru rozdělili?

Martin Konvička se k Ivanu Acheroovi přidal později, úvodní setkání probíhala pouze s Ivanem. Neviděla jsem jim

pod ruku, takže jejich spolupráci přesně popsat nedokážu, ale vím, že Ivan psal více árií a sólových věcí, zatímco Martin se soustředil na taneční scény, instrumentální mezihry a některá ansámblová čísla. U zkoušek s orchestrem byli oběma skladatelé společně a zejména Martin Konvička vždy bedlivě hlídal, aby se výsledné dílo shodovalo s představou obou spoluautorů. Myslím, že mezi nimi panoval vztah, který by se dal popsat jako „mistr a tovaryš“, což ovšem fungovalo i u mě ve vztahu s Jirkou Havelkou, co se týče režie. Nicméně oba mistři nakonec nás, tovaryše, velkoryse povýšili na úroveň, kterou zastávali sami... Ostatně celá Zabijačka, myslím, dobře dokázala skutečnost, že mezigenerační tvoření často přináší to nejlepší ovoce!

Autory libreta k opeře jsou kromě tebe Jiří Havelka a také už zmíněná Marta Ljubková. Zkus, prosím, přiblížit, jak se v takové sestavě textový podklad k opeře vytváří. A můžeš prozradit, kdo je autorem toho kouzelného podtitulu „Hladový je vždycky smutný, nacpat břicho, to je nutný“?

Nechci nikoho okrást, ale myslím, že ten podtitul sedí nejvíce na Jirku! Celá práce vlastně probíhala poměrně organicky a ve finále, myslím, nikdo z nás nedokáže jednoznačně říci, kterou část

Tím výsledkem vašeho snažení měla být podle anotace opera vycházející ze „smetanovsko-ladovské tradice“. Co si pod tímto spojením máme představit? A pokud jsme jako národ tímto typem tradice ovlivňováni a formováni, chápeš ji dějinně spíše v pozitivním, nebo negativním slova smyslu?

Inspirace obrozeneckými operami je jasná. Skloňovala se jména jako Sabina, Krásnohorská, Světlá... Dokonce jsme našli i operu o zabijačce z 19. století. Asi jsme hledali takové to hezké malované češství, které si možná jako národ moc přejeme, ale které s realitou nemá mnoho společného. A jakkoliv si tu realitu lakujeme narůžovo, její skutečná podoba se nakonec stejně vždycky ukáže a pohltí nás. Stejně jako ti chudí vesničané z příběhu naší opery se před řezníkem z cizího kraje rádi ukazujeme v jiném světle, než jaké odpovídá skutečnosti, a na to, jak to pak dopadne...

... ať se přijdou podívat čtenáři do Vzletu, protože pointa opery je opravdu překvapivá! Onu závěrečnou árii Řezníka, o níž jsi hovořila, mimochodem zpívá pěvec s opakovanou zkušeností s vystupováním v newyorské Metropolitaní opeře, barytonista Vladimír Chmelo. Bylo těžké ho přimět, aby se ujal role, v níž se vyskytují verše typu „Jsem nejlepší v celém kraji, kdepak máte čuníka, neslyším, jak naříká“? A jak jste do projektu sehnali další renomované umělce, například Markétu Cukrovou, Vandu Šípovou nebo Davida Szendiucha?

Tak v ten moment přichází na scénu spolu se mnou i spolek RUN OPERUN, který se pohybuje na české nezávislé operní scéně už téměř celou jednu dekádu. Bylo naší prioritou, aby hudební nastudování bylo na té nejvyšší úrovni – v tomto ohledu nebyl prostor ani na ironii, ani na nadsázku. Proto také dalším koproducentem bylo Moravské divadlo Olomouc se svými vynikajícími orchestrálními hráči a uznávaným operním dirigentem Petrem Šumníkem. Nejvyšší úroveň muzikantů byla

zkrátka nepřekročitelnou podmínkou, kterou jsme si předsevzali. Dále jsme se bavili o hlasových i hereckých typech, které potřebujeme, a posledním sítem byly naše zkušenosti z předchozích procesů zkoušení s jednotlivými protagonisty. Bylo jasné, že příprava nově vzniklé opery v netypických podmínkách nebude vyhovovat každému, ale výše zmínění to zvládli absolutně profesionálně.

Například právě Vlada Chmela jsem poznala při poměrně extrémním zkoušení Mozartovy Figarovy svatby v unikátním prostoru Venuše ve Švehlovce. Věděla jsem, že je to tělem i duší velký umělec, kterého rozhodně nebrzdí přebujelý ego... Hlavní postavu Řezníka, myslím, ztvárnil fenomenálně a u zkoušek jsme se hodně nasmáli, protože neustále vymýšlel nové a zábavné formulace textu.

Jakkoliv Zabijačka působí jako opera opravdu velmi posluchačsky přístupná (dalo by se říci až lidová), její premiéra proběhla za neobyčejně důstojných a noblesních podmínek. Nezapomeňme, že si ji objednal Úřad vlády... Poprvé se hrála 17. prosince 2022 ve dvoraně Národního muzea za přítomnosti politiků Rady Evropské unie. Jak na tuto premiéru vzpomínáš?

Všechna čest Úřadu vlády, že se k takovému kroku, jakým je prezentovat se ve světě nově vzniklou českou operou, vůbec odhodlal! Spojení politiky s uměním je ovšem vždycky trochu riskantní podnik, takže nás během přípravy projektu provázely i nejrůznější bizarní momenty. Umělci byli mediálně atakováni jednou někdejší kandidátkou na prezidenta, objevily se i nejrůznější formy osočování úřadu i nás z okrádání státu o veřejné finanční prostředky... Myslím, že v průběhu této kampaně se zadavatelé přece jen trochu lekli a začali od formy prestižního eventu pro zahraniční politiky ustupovat, což je ve výsledku škoda. Ale mám za to, že samotné provedení vyznělo opravdu důstojně a že hodně pro propagaci díla udělal i přímý přenos České televize.

V březnu následujícího roku se produkce natrvalo přesunula do unikátního prostoru, jímž je „kulturní křižovatka“ Vzlet v pražských Vršovicích. Scénická a výtvarná podoba inscenace je podle mého názoru naprosto ohromující... Kdo za ní stojí a jaká jsou její specifika?

Jako scénograf a kostýmní výtvarník je pod titulem podepsán fenomenální Dragan Stojčevski, který hodně vycházel právě ze zmiňované ladovské tradice. Požadavek byl jasný – divák musí být součástí hry. Zároveň podle mého názoru opera dostala po vizuální stránce stejného naplnění, jako je zvykem ve velkých kamenných divadlech, což je, doufám, pro diváky příjemným překvapením.

Zabijačka vznikla v široké koprodukcí Vzletu, souborů Vosto5 a RUN OPERUN a Moravského divadla v Olomouci. Jak náročné je v našich podmínkách učinit takovou spolupráci skutečně funkční a jak se na ní jednotliví protagonisté podílejí?

Myslím, že jakkoliv je to náročné, je to jediná varianta, jak vytvářet v nuzných českých kulturních podmínkách plnohodnotné operní produkce. A zrovna v tomto případě, kdy spolupracovaly subjekty a instituce s hodně rozdílným zaměřením – tedy jak žánrovým, tak produkčním –, to bylo velmi přínosné, všichni jsme měli možnost nahlédnout si vzájemně „do kuchyně“ a obohatit tak vlastní dosavadní zkušenosti.

Součástí inscenace jsou i pravé vepřové hody, které jsou po dokonání „zabijačce“ na jevišti servírovány publiku, sedícím u dlouhých stolů. Pokud to není tajemství: Kdo Vzlet těmito lahůdkami zásobuje? Osobně jsem si moc pochutnal...

Nevím, do jaké míry tady smíme dělat reklamu řezníkům a uzenářům, ale snad můžu alespoň naznačit, že o to, aby diváci „nebyli smutný, protože nacpat bříško je nutný“, se stará jeden hodně šikovný mistr řezník z Nové Vsi...

VERONIKA KOS LOULOVÁ

Vystudovala obor operní režie na Hudební fakultě Akademie múzických umění a obor alternativní divadlo na Divadelní fakultě Akademie múzických umění v Praze. Ve své diplomové práci se věnovala opernímu herectví, které také následně vyučovala na Konzervatoři Jana Deyla v Praze. Je zakladatelkou a uměleckou ředitelkou RUN OPERUN a toto třicetileté umělecké uskupení od roku 2015 vede. S uměleckým kolektivem soustavně popularizuje žánr opery. Má na kontě režii a koordinaci desítek projektů. Mezi ně patří například open air představení, na nichž se pravidelně scházelo přes tisíce diváků, jako byly Kouzelná flétna, Rusalka na Stalínu, La traviata a další. Společně s režisérem Jiřím Havelkou napsala a zrežisovala autorskou operu Zabijačka, kterou objednala vláda České republiky a která zakončila české předsednictví v Radě Evropské unie. Od sezony 2022 vede Veronika soubor opery a operety Moravského divadla Olomouc, a stala se tak nejmladší šéfkou opery v Evropě, což bylo jedním z důvodů pro její zařazení do prestižního žebříčku 30 pod 30 časopisu Forbes.

Jaká čeká produkci budoucnost? Bude se stále vracet k divákům jen ve Vršovicích, nebo se plánuje i hostování na jiných scénách? A má váš tvůrčí tým chuť či nápady navázat na Zabijačku nějakým dalším projektem?

Já myslím, že už teď se stala návštěva Zabijačky pro mnoho věrných diváků jakousi tradicí, Vzlet ji koneckonců nejčastěji uvádí v době opravdových zabijaček. Inscenace se ve Vršovicích zabydlela způsobem, že její stěhování v nejbližší době určitě neplánujeme. Rozhodně ale přemýšlíme nad pokračováním! Jen je otázka, jaké téma pro něj bude nevhodnější – a jestli si ho od nás třeba zase nějaká vrcholná instituce neobjedná... ☒

napsal on a kterou někdo jiný. Většinou jsme seděli u stolu my tři ještě s producenty Petrem Prokopem a Jakubem Málkem. Vyprávěli jsme, formovali, házeli nápady... Marta a já jsme dost často zvedaly oči v sloup a debatu jsme spíše umírňovaly, v konečném důsledku jsme to ale byly především my dvě, kdo všechny nápady zapisoval a dával kostru libreta dohromady. Většina

bonmotů je každopádně od Jirky, vymyslel ale i podstatnou část vážnějších textů. Vzpomínám si, jak jsem obdivovala jeho slova k závěrečné árii Řezníka, u nichž, když jsem si je přečetla poprvé, mi až běhal mráz po zádech. Z celé té zamýšlené srandy vlastně ve finále vylezla hrozně vážná a mrazivá tématka, což je snad patrné i na konečném výsledku.